

Biometrijski sistemi identifikacije

(sažetak argumenata iznetih u knjizi *Biometrijski sistemi identifikacije: kritička studija*)

Oliver Subotić

1 Biometrijske sisteme identifikacije prevashodno treba proučavati u kontekstu njihovih društvenih implikacija, a ne samo kroz pitanja tehničke izvodljivosti i primenljivosti. To podrazumeva multidisciplinarni pristup koji pre svega obuhvata etičke, informatičke, pravne i sociološke discipline. Svaki reduccionizam i svođenje ove problematike na samo jedan od navedenih aspekata ne donosi dobre rezultate i vodi ka pogrešnim zaključcima koji mogu imati dalekosežne posledice.

2 Implementacija biometrijskih sistema identifikacije na bazi političkog voluntarizma, bez kritičkog stava i vanakademske rasprave je nedopustiva. Političke strukture najčešće imaju malo znanja iz ove oblasti i oslanjaju se uglavnom na prospekte biometrijskih korporacija, pritom često ulazeći i u konflikt interesa. Nijedno slobodno društvo sebi ne sme dozvoliti da se pitanja identifikacionog menadžmenta rešavaju prevashodno u političkim i/ili interesnim krugovima, već inicijativa i predložena rešenja prvenstveno moraju dolaziti od strane stručnih i naučnih institucija iz relevantnih oblasti. Pored stručnih i naučnih preporuka, potrebno je uvažiti i stav građana, jer ukoliko ne postoji šira podrška građana biometrijskom sistemu identifikacije, isti ne treba ni implementirati.

3 Dnevna štampa u velikom broju slučajeva površnom obradom ove problematike, dezinformacijama i senzacionalističkim pristupom otežava napor naučnih radnika i stručnjaka da ovu temu približe građanima na adekvatan način, zarad stvaranja što objektivnije predstave. Stoga su javni stručni skupovi, okrugli stolovi i rasprave od vitalnog značaja po ovom pitanju. Oni moraju biti održani pre bilo kakve implementacije biometrijskih sistema identifikacije na širem planu, jer u suprotnom gube smisao i postaju formalno pokriće za projekte bazirane na nekritičkom i politički vođenom pristupu.

4 Automatska obrada biometrijskih podataka predstavlja jednu od ključnih osobina savremenih biometrijskih sistema identifikacije. Rudimentarne metode biometrijske identifikacije jesu istorijske preteče ovih sistema, ali se ne mogu se sa njima poistovetiti upravo zbog nedostatka automatske obrade podataka. Poistovećivanje biometrijskih podataka na elektronskim i neelektronskim nosiocima nije pravilno zbog razlika u detaljnosti, brzini obrade, opsega trenutnog preuzimanja podataka i mogućnostima direktnog ukrštanja. Iako se smatra da su savremeni automatizovani biometrijski sistemi nepogrešivi, to teorija i praksa demantuju i nedvosmisleno ih kategorizuju u probabilistički korpus.

5 Ne sme se dopustiti ukidanje koncepta anonimnosti u slučajevima gde ga je moguće očuvati. U slučajevima gde je biometrija suvišna, kao kod implementiranja elektronske uprave, ne treba je ni inkorporirati, jer se time biometrijski sistem identifikacije uvodi na nelojalan način. Tehnologija sama po sebi ne sme biti cilj, već isključivo sredstvo i mora biti odmeravana opšteprihvaćenim etičkim postulatima. U slučaju kolizije tehnoloških rešenja i pravno-civilizacijskih normi, prednost uvek treba da je na strani ovih drugih, što je princip koji treba primeniti i na biometrijske sisteme identifikacije.

6 Zahtevi naučnih krugova da se uvede moratorijumom nad širom primenom biometrijskih sistema identifikacije sve dok se temeljno ne ispituju postojeći pravno-tehnički mehanizmi bezbednog korišćenja je realan i svrsishodan. No pre toga je potrebno izvršiti temeljno istraživanje o tome da li biometrijski sistemi identifikacije uopšte menjaju prirodu politike u konkretnom društvu, da li narušavaju odnos između države i pojedinca i da li konkretna

implementacija otvara totalitarne premise za budućnost. Pristupi koji su nishodni i kreću od tehničke implementacije identifikacionig rešenja bez uvažavanja temeljnih postulata na kojima svako društvo počiva vode laganom urušavanju normi i njegovih temelja.

7 Problemi različite prirode koji iskrsavaju prilikom nekritičke implementacije biometrijskih sistema identifikacije ne mogu se rešavati samoregulativnim metodama. Problemima etičkog, bezbednosnog i pravnog karaktera mora se temeljno i kritički pristupati i oni se moraju rešiti pre konkretne implementacije sistema. U slučajevima dokazane nezakonitosti projekta ne sme se dopustiti princip konvalidacije.

8 Uvek treba davati prednost rešenjima na dobrovoljnoj osnovi, ukoliko je to moguće. U tom slučaju je obavezno precizno sankcionisanje potencijalne diskriminacije. Primetno je da političke strukture uglavnom forsiraju upotrebu biometrijskih sistema identifikacije na širem planu u ultimativnom i invazivnom pogledu, pravdajući se najčešće borbom protiv terorizma i organizovanog kriminala, kao i modernizacijom uprave. Takvi argumenti nemaju realno uporište i ne mogu izdržati temeljnu kritiku, iako se često koriste.

9 Bilo kakva implementacija u privatnom sektoru mora biti u skladu sa zakonskim normama o zaštiti ličnih podataka i podataka o ličnosti. Ukoliko te norme ne postoje, biometrijske sisteme identifikacije treba zabraniti u privatnom sektoru pre donošenja precizne legislative koja bi ih regulisala. S tim u vezi, zakoni o zaštiti podataka o ličnosti i ličnih podataka moraju biti precizno normirani, posebno u delu koji se odnosi na preciziranje novih vidova kriminalnih aktivnosti i njihovo konkretno sankcionisanje.

10 Koncept centralne baze biometrijskih i njima pridruženih podataka ima potencijal za aktuelizaciju informaciono kontrolisanog društva. Iako u percepciji prosečnog građanina problematičan može biti samo uređaj na kome se biometrija nalazi (smart kartica ili nešto drugo), u etičkom, pravnom i informacionom smislu najveći problem predstavlja centralna baza biometrijskih podataka, koja vremenom može da preraste u totalitarni panoptički supstrat ukoliko postoji mogućnost ukrštanja sa ostalim bazama. Ukrštanje raznorodnih baza podataka je moguće na više načina, ali u praksi se svodi na korišćenje univerzalnog alfanumeričkog identifikatora. Zbog povećanja koncentracije moći policijskog aparata, ranjivosti centralne baze spolja i iznutra i njene potentnosti za razvoj informaciono kontrolisanog društva, koncept central(izov)ane baze biometrijskih i ukrštanjem pridruženih podataka predstavlja nasrtaj na koncept slobodnog društva i treba ga zakonom zabraniti.

11 Buduće iteracije nekritičkih implementacija biometrijskih sistema identifikacije konvergiraju ka društvu totalnog nadzora i kontroli svih transakcija. Problematicni aspekt token-a, tj. uređaja na kome je smeštena biometrija, nije vezan za njegovu sadašnju implementaciju u vidu jednonamenskih smart karti, već za koncept višenamenskog dokumenta i eventualnu buduću implementaciju u vidu biočipa (implantata), što je ogromnom broju ljudi danas apsolutno neprihvatljivo. Koncept biočipa je posebno neprihvatljiv u sredinama sa većinski hrišćanskim stanovništvom, zbog konotacija koje takav razvoj događaja donosi u poređenju sa Jovanovim Otkrovenjem i činjenicom da bi neslaganja po tom pitanju interesne grupe mogle da iskoriste za uvođenje raskola i nemira među neistomišljenike.

12 Istorijski gledano, u slobodnim zemljama je pritisak političkih struktura za nekritičku implementaciju biometrijskih sistema identifikacije doveo do reakcija akademskih institucija i naučnih krugova, misleće javnosti i NVO sektora koji se bori za očuvanje prava na privatnost. U zemljama sa većinski pravoslavnim stanovništvom aktivan otpor nekritičkoj implementaciji biometrijskih sistema dala je i Pravoslavna Crkva. Najveći otpor je primetan u zemljama običajnog prava, dok je najmanji otpor primetan kod bliskoistočnih i dalekoistočnih zemalja. Postoje slučajevi zemalja gde su nekritički koncepti oboreni na sudskim instancama, odbijeni u

parlamentarnim zasedanjima, povučeni pod pritiskom javnosti ili pak kompromitovani bezbednosnim propustima. Postoje i primeri zemalja sa visokim nivoom građanske svesti i ekonomskih standarda u kojima se ovakvi sistemi koriste na dobrovoljnoj osnovi.

13 Da bi se implementacije biometrijskih sistema u svetu realno sagledale, potrebno je poznavati istorijsku pozadinu i njihov sociološki milje i izvlačiti zaključak za svaki pojedinačni slučaj. Uz to, potrebno je praviti razliku između različitih implementacija, tipa dokumenta, postojanju odnosno nepostojanju centralne baze podataka, interoperabilnosti i opsegu biometrijskih podataka koji predlaže za uzimanje. Apsolutno je neprihvatljivo izvlačenje jednoznačnih zaključaka na osnovnu različitih tipova implementacije.

14 Državni projekat biometrijskog sistema identifikacije građana u Republici Srbiji, javnosti predstavljen 2003. i ozakonjen 2006. godine, predstavlja klasičnu matricu primenjenog voluntarizma u oblasti identifikacionog menadžmenta, u kojoj se biometrijski sistem za identifikaciju kupuje i instalira pre bilo kakve javne i parlamentarne debate, uz kršenje sistemskih zakona prilikom kupovine opreme, da bi potom usledila svojevrsna konvalidacija spornog ugovora. Republika Srbija je time postala paradigma nekritičkog uvođenja biometrijskog sistema identifikacije u svetu i primer politički vođenog projekta koji je u koliziji sa svim navedenim tačkama iz zaključka ove studije. Sa druge strane, antinomija slučaja Republike Srbije se ogleda u istorijskoj potvrdi da građanski otpor potpomognut uglednim institucijama može dovesti do naknadnog preusmeravanja sličnog projekta na dobrovoljnu osnovu (u određenoj meri), čime naša zemlja spada u malobrojni krug slobodnih zemalja takvog iskustva, ali ne u potpunosti - zbog zadržanog koncepta jedinstvenog (sada udvojenog) identifikatora i centralne baze biometrijskih podataka.

15 U slučaju kako Republike Srbije tako i ostatka slobodnog sveta, od primarnog je značaja principijelno očuvanje temeljnih sloboda na kojima savremeno društvo stoji, uz aktivno uključivanje relevantnih naučnih i stručnih institucija u plodnu debatu koja bi dala finalne smernice za kritičku implementaciju, uz obavezno uvažavanje stava šire javnosti. Pristupi bazirani na političkom voluntarizmu i nekritičkom modernizmu vode isključivo ka nimalo svetloj etatističkoj budućnosti.